

O'QUVCHILARDA EKOLOGIK - XUQUQIY TALIMNI TARBIYALASHGA OID TUSHUNCHALAR

Oygun Xolmuminova Jumayevna

Termez davlat universiteti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Hozirgi kunda global ekologik halokatlarning oldini olish va sabablarini bartaraf etish jamiyatdagi ekologik ongga bog'liq bo'lib turibti, uning maqsadga muvofiq shakllanishi esa ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Ekologik tarbiya, oila maxalla ma'naviy tafakkur ta'lim-tarbiya maktab atrof muxit tushunchalar.

Xozirgi kunda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy, iqtisodiy, tarixiy va ma'naviy o'zgarishlari, halqimizning ekologik ongini tarbiyalashga bo'lgan qiziqishi, ma'naviy tafakkurda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish, tabiatga nisbatan ogoh bo'lish ehtiyojlari seza boshladi.

Har qanday jamiyatning kelajagi yosh avlodning qanday ta'lim-tarbiya olishiga va qay tarzda tarbiyalanishiga bog'lik. Ana shunday ma'naviy tafakkurga ega bo'lgan avlodgina mamlakat oldida turgan umumdavlat ahamiyatiga molik vazifalarni bajarishga qodir bo'lib, shu xalqi manfaatlari yo'lida xizmat qila olishi mumkin va o'zbek xalqining bundan keyingi taqdirini belgilab berishda yoshlarda ekologik ongini tarbiyalashga oid tushunchalarni shakllantirish muxim rol o'ynaydi.

Bu esa nafaqat hozirgi avlod taqdiri, balki kelajak avlodning taqdiri ham shunga bog'liq ekanligini angelaydi.

Shunga ko'ra yosh avlodning ekologik ongini tarbiyalashga oid tushunchalarni shakllantirishdan foydalanib yoshlarni tarbiyalash davlatimiz oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi, hamda bu mavzu dolzarb bo'lib, jamiyat rivojida katta ahamiyatga egadir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston va Qozog'iston hududida joylashgan, Orol dengizi xududlarida bo'layotgan ekologik o'zgarishlar haqidagi fikrlaridan shuni anglab olishimiz mumkinki, Orol bo'yi ekologik inqiroz inson tarixining eng xavfli xususiyatlaridan biri bo'lib qolganligini o'quvchilarga tushuntirish bilan birga ularning ongiga uning og'ir oqibatlarini yetkazishimiz lozim .

Davlatimiz rahbari shu bois o'quvchi yoshlarga ekologik ongini tarbiyalashga oid tushunchalarni shakllantirishga doimo katta e'tibor berib kelganlar. Shu oqilona siyosat tufayli halqimiz o'zligini tanib, ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishda uni yangi pog'onaga ko'tarishga harakat qilmoqda.

Yosh avlodning ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirmasdan turib, uning turmush tarzini va taraqqiyot darajasini oshirishda muvaffaqiyatlarga erishish qiyindir.

Maktab o'quvchisining ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirish orqali, ularni tarbiyalash nafaqat davlat ishi, balki bu borada oila, so'ngra maktab, qolaversa, mahalla ham ma'sul bo'lib, shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonida to'xtovsiz davom etiriladiki, bu esa insonning ma'naviy yetukligi darajasini ta'minlaydigan asosiy manba hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimov aytganlaridek: "Tarbiya-insonga ona suti, ota namunasi, ajdodlar o'g'iti bilan singadi. Inson hayot tajribasi, bilishi, odob-axloqi, hatti-harakati bilan o'zining ruhiy olmoshini boyitib boradi".

Millat va mamlakatning ma'naviy taraqqiyoti yoshlarda ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishda ma'navi kamolotiga asos soladi. Ekologik tarbiya yoshlarga muayyan maqsad, kelajakka ishonch bilan borish uchun katta umid, kuch va qudrat ato etadi. Ekologik tarbiya yoshlar uchun eng muhim ijtimoiy ehtiyojga aylanadi.

Umumta'lim maktab o'quvchilarini ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirish eng avvalo, oiladan boshlanadi va maktabda, mahallada davom etiriladi. Xuddi shu yerda maktab bilan oila o'rtasida uzviy aloqa o'rnatiladi. So'ngra oilaning mahalla bilan jamoat tashkilotlari bilan hamkorligi tarkib topib boradi.

Bu sohadagi asosiy mas'uliyat umum ta'lim maktab o'qituvchilari zimmasiga yuklatiladi. Dastlabki ilk tushunchalar albatta oilada, maktabgacha va undan keyingi ta'lim muassasalarida yo'lga qo'yilib, unda o'qituvchilarni qanday mahorat bilan ishlashiga bog'liq.

Ekologik ong tushunchasini yoshlarda shakllantirar ekanmiz, bugungi kunda tabiat va inson o'rtasida o'zaro faol bog'liqlikdagi holatlar bo'lib, tashqi muhitni o'zlashtirishdagi jarayonlar rivojlanishi, uning o'ziga xos xususiyatlari va qonunlari asosida inson xulqini rivojlanishiga bog'liq.

Har qanday shaxsning ekologik ongini shakllanishida uning ekologik halokatlarga nisbatan ichki kechinmalari, o'zini tabiat oldida aybdor deb hisoblashi, uning hissiy-ruhiy holati ham muhim rol o'ynaydi. Shunga ko'ra yosh avlodning ekologik ongini tarbiyalashga oid tushunchalarni shakllantirishda quyidagi xulosalarga kelishimizga asos bo'ladi.

1.O'quvchilarning e'tiborli atmosferada tuzli chang, suv tarkibi yomonlashganligi tufayli dehqonchilikka ham salbiy ta'sir qilganligini ko'rsatish;

2.Ekologiya vaziyat yomonlashganligi tufayli: anemiya, buqoq, bosh og'rig'i, buyrak kasalliklari kabilarning ortgani ko'proq ta'kidlangan;

3.Ekologik ahvolning buzilishi oilaviy budjetga ham salbiy ta'sir etgan;

4.Ekologik vaziyatning yaxshilanishi uchun, asosan, ko'proq daraxt ekish, tabiatni asrash zarur deb hisoblangan;

5.Ekologik vaziyatning yomonlashishi tufayli o'zi tug'ilib o'sgan joyini tashlab ketmaslik. Etnik qadriyatlarning o'ziga xosligini tasiri;

6. Ekologik vaziyatning buzilishi aholi o'rtasida xavotirlanish, tashvishlanish darajasini ortib borishiga olib keladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bugungi kungacha ekologik ong tushunchasini shakllantirishda ekologik muammolar turlicha o'rganilgan, ammo aholining ijtimoiy-iqtisodiy imkoniyati, atrof-muhitdagi o'zgarishlar, insonning unga bo'lgan munosabatlari, ekologik savodxonlik alohida ahamiyatga ega. Bu borada ekologik ongini tarbiyalashga oid tushunchalarni shakllantirish uchun, ularni hayotga tayyorlash, o'qituvchilarni ekologik bilim darajasini kengaytirish, malaka va ko'nikmalarini oshirish, ta'lim uzluksizligini ta'minlash zaruriy ehtiyojdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1.Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch"-T.: Ma'naviyat, 2008 y.

2. Mirziyoyev Sh. M. O'zbekistoni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha xarakteristik strategiyasi. -T.: O'zbekiston, 2017. "Gazeta. uz"

3.Xudoyqulov X.J. Pedagogika.Psixologiya.-T.: Navruz.2011yil.

4.Shamshetova A.K.O'quvchilarda ekologik ongni shakllantirishning psixologik xususiyatlari."Xalq ta'limi" jurnal. №1. 2010 yil. 16-119-bet.

5.Isakulova N.J.Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ta'lim-tarbiya berish. Monografiya. Fan.2012yil.134-bet.